

Ch'an en het geschreven woord.

Extracten en interpretaties uit DT Suzuki: Essay's in Zen Boedhisme, deel III: de Avatamsaka en de Hart Soetra – Tom Jumelet

Linji zei:

“Sommige leerlingen proberen Manjusri, de bodhisattva van de wijsheid, te vinden op de Wu-tai berg, maar zij nemen de verkeerde weg. Manjusri vind je niet op de Wu-tai, de heilige berg waar de verblijfplaats van Manjusri zou zijn.

Weet je waar hij is? Precies op dit moment werkt hij in jou, zonder enige neiging om weg te gaan of je te verraden, zonder welke twijfel dan ook.

- Dat is jouw levende Manjusri.

Het licht van geen-onderscheid, dat flitst door elk van je gedachtes.

- Dat is jouw Samantabhadra, de bodhisattva van de (religieuze) actie, die altijd waarachtig is en blijft.

Ieder moment ben je bevrijd en elke gedachte die in je opkomt, weet van zichzelf hoe de ketenen te verbreken.

- Dat is binnen gaan in de samadhi van Avolokitesvara, Kuan Yin, de bodhisattva van het mededogen.

Alle drie functioneren ze harmonieus tezamen en tegelijkertijd, zodat één drie is, en drie één is.

Wanneer je dat begrijpt, ben je in staat de sutra's te lezen.”

Ch'an en woorden

In het Ch'an van de 9-10e eeuw werd het voortdurend negeren en kleineren van woorden en geschreven letters, steeds meer een doel op zich, dat klakkeloos gevolgd werd en (het bereiken van) de werkelijke vrijheid verhinderde. Zodat alleen antinomisme overbleef, wat een vrijbrief zou kunnen worden om enkel te doen waar je zin in hebt. In dat spanningsveld ontstond de specifieke manier waarop bepaalde sutra's in Ch'an werden gebruikt. Zoals de verbinding tussen de zeer kleurrijk verwoordde verbeeldingen van de Gandavyuha, de bloemenkrans sutra, het laatste onderdeel van de Avatamsaka sutra, en het aardse, directe Ch'an, zonder woorden.

Uitstijgen voorbij mooie formuleringen en abstracties is 90% van de inspanning van de Ch'anmeester. Maar tegelijkertijd is er ook een andere inspanning te doen. Inzicht in de werkelijkheid moest door de Ch'anmeester georganiseerd worden in een systeem van intuïtie's, zodat de inhoud rijker zou worden. Want de aard van het inzicht is inhoudsloos, maar is geen abstractie, want dan wordt het een metafysisch idee, waardoor Ch'an haar bestaansreden verliest. Inzicht is dynamisch, het kenmerkt zich door bewegelijkheid, het stroomt.

Zodoende neemt de betekenis toe, als het uitstijgen voorbij woorden verbonden wordt met, en door, andere intuïtie's. Het ensemble van die intuïtie's tezamen vormt de kern van het boeddhistisch leven.

In het begin speelde alleen de Lankavatara sutra een rol die, naar men zegt, doorgegeven werd door Bodhidharma aan zijn opvolger, omdat deze sutra de realisatie van de nobele wijsheid, het ontwaken tot het onderbewuste, de Werkelijkheid, beschreef.

Ch'an is het realiseren van het onderbewuste, dat de basis en bron is van alle dingen (vormen) en dit onderbewuste is niets minder dan alleen-geest = geen-geest. Niet als iets wat je kan verkrijgen maar, door voorbij het dualistisch bestaan te gaan, ontdek je dat Boeddha's, Bodhisattva's en alle levende wezens terug te brengen zijn tot die éne geest, die het onderbewuste is. Het Wu-shin (no-mind) van Bodhidharma, het Wu-nien (betekenis/doel-loosheid in de zin van sunyata, geen vorm, nergens verblijven) van Hui-neng.

De Gandavyuha/Avatamsaka sutra had vanaf het ontstaan van Ch'an invloed, bijvoorbeeld in de "Ode aan de identiteit van eenheid en veelheid", maar pas in de 10^e eeuw kreeg ze een centrale rol in Ch'an.

In de Gandavyuha wordt het alleen-geest = geen-geest, in hemelse termen beschreven als de Dharmadhatu, het universum van lichtheid, van wederzijds doordringen, als contrast tot de Lokadhatu, de wereld van de verscheidenheid.

In de Chinese geest wordt deze hemelse glorie gereduceerd tot kleuren van aardse, grijze, aard, tot hardwerkende mensen, als uitdrukking van diepe waarde, middenin de praktische aardsheid, die een uitdrukking van mysterie en spiritualiteit is.

De verdienste van Ch'an is dat het ons bewustzijn schoon maakt van allerlei filosofische verklaringen van ons bestaan. Door het afkeuren van woorden, die zo geschikt zijn om de vooruitgang van de geest te dwarsbomen, houdt Ch'an haar centrale gedachte onbezoedeld. Dat wil zeggen, ze houdt het belang van de intuïtie om de Werkelijkheid te ervaren overeind. De methode van Ch'an en de Gandavyuha verschillen maar ze komen overeen in geest en vullen elkaar aan. De sutra's en Ch'an zijn niet tegenstrijdig, noch tegengesteld.

Essentie van de Mahayana, zoals uitgedrukt in de Gandavyuha:

- Er is een wereld die niet van deze wereld is maar wel onlosmakelijk ermee verbonden is.
- Deze wereld (= Dharmadhatu) ontvouwt de individuele werkelijkheden in de ene grote Werkelijkheid en deze ene grote Werkelijkheid wordt gevonden door deelname van elk afzonderlijke individu. Sterker, elk individu bevat in zichzelf alle andere individuen.
- Deze supra-natuurlijke fenomenen kunnen zich niet manifesteren in een wereld vol donkerte en hardheid, want dat maakt doordringbaarheid onmogelijk.
- Daarom is de Dharmadhatu een wereld van licht zonder schaduw, wiens essentiële eigenschap is zich te vermengen zonder tussenkomsten of hindernissen of elkaar (te willen) vernietigen. Eén lichtstraal reflecteert in zichzelf al het andere licht.
- Deze wereld is een levende spirituele ervaring en geen logische filosofische redenering.
- Spirituele ervaring is een gevoelservaring. Ze vertelt direct, zonder symbolische of rationele ervaring wat het ervaart.
- De bodhisattva heeft een liefhebbende hart, zijn leven is toegewijd aan devotie en opoffering in en aan een wereld van individuen.
- De Mahayana is meer dan Leegheid, ze is een grote sociale geest.
- De blijvende kracht van Boeddha is haar centrum en bron van licht die zelfs de donkerste hoek van het universum verlicht.

De Gandavyuha, uitgelegd door Fa-tsang, 3e Hua-yen patriarch 8e eeuw

- Er is één geest die de ultieme werkelijkheid is
- Deze functioneert, existentieel en moreel, op 2 manieren:
 - ze ondersteunt, waardoor het bestaan van de wereld van verschijnselen mogelijk is
 - ze is de bron van alle activiteiten die de deugden (waarden) van perfectie (paramita's) mogelijk maakt
- Waarbij 3 karakteristieken te onderscheiden zijn:
 - elk specifiek object (stofdeeltje) bevat de complete Dharmadhatu
 - elk stofdeeltje genereert alle mogelijk waarden, dus één enkel object omvat alle geheimen van het universum
 - elk stofdeeltje maakt het waarom van Sunyata waarneembaar
- In deze, zo voorgestelde, wereld praktiseert de Boddhisattva vanuit vier waarden:
 - wijsheid (prajna) en liefde (karuna) waaruit creatieve (scheppende) aanpassingen/ handelingen ontstaan
 - de moraal die de waardigheid van het menselijk leven bewaard
 - tederheid/zachtheid tegenover anderen
 - opoffering of plaatsvervangende boetedoening
- Door het praktiseren van deze waarden wordt de niet-wetende bevrijd van zijn misleidingen, blinde passie verandert in rationeel gedrag. Bezoedelingen worden verwijderd en de spiegel van de wereld zoals die is (suchness) is zodoende altijd helder en schoon
- Dit is niet voldoende. Kalmte (samatha= stoppen) is nodig om de geest in perfecte harmonie met de aard van de werkelijkheid te brengen
- Kalmte alleen leidt echter tot een staat van zelfvoldoening. Activiteit (vipasyana= zien) is nodig en vult kalmte aan
- Contemplaties zijn nodig om de Avatamsaka te begrijpen:
 - kijken in de sereniteit van de geest waarheen alles terugkeert
 - kijken in de aard van de wereld van de verscheidenheid die bestaat uit/door Geest
 - observeren dat de perfecte wederzijdse doordringbaarheid (interpenetration) bestaat, er is
 - observeren dat er niets anders is dan de wereld zoals die is, waar(in) alle wezens als een schaduw gereflecteerd zijn
 - observeren dat de spiegel van de identiteit alle afbeeldingen van alle dingen bevat zonder dat ze anderen hinderen
 - observeren dat de relatie leraar-leerling bestaat in heel het universum dusdanig dat wanneer één enkel object opgepakt wordt alle andere objecten ook opgepakt worden

Wat ervaar je tijdens het lezen van de Gandavyuha

- Een gewaarwording van mysterie, dat onvoorstelbaar en onbeschrijfelijk is, van een wereld die voorbij alles is, die, vanaf de basis, volledig verandert is.
- Deze wonderlijke wereld wordt verwezenlijkt door de Samadhi van de Boeddha die die wereld spirituele krachten geeft.
- De aard en essentie van deze samadhi is:
 - de kracht en sterkte van een groot liefdevol hart (Maha Karuna)
 - liefde (compassie) is haar lichaam, haar bron, haar leider en middel om zich over heel het universum te verspreiden.
 - dankzij haar zelf expanderende en zelf-creërende kracht transformeert een liefhebbend hart de aardse wereld in een wereld van pracht en wederzijds samensmelten en daarin verblijft de Boeddha.
- De geschiedenis van het innerlijke religieus bewustwordingsproces van Samantabhadra, de bodhisattva van de religieuze actie, wiens wijsheid oog, leven van devotie en oorspronkelijke geloftes de inhoud bepalen. Sudhana's belangrijkste doel van zijn pelgrimstocht, welke zo in detail wordt beschreven in deze sutra, is de identificatie van hemzelf als Samantabhartha.
- Om het leven en de wereld op de juiste wijze te zien, moeten we eerst alle obstakels weg nemen die ontstaan door onze hardnekkigheid de relatieve wereld als ultieme limiet van de werkelijkheid te zien. Wanneer dat gordijn weg is zien we de eigen natuur van alle dingen. Dan is de wereld van de Gandavyuha geen mysterie meer, het overlapt de aarde, het is wat het is. Dan zien we de Bodhisattva's en de Boeddha's in het zweet des aanschijns, vol tranen samen met de moeder die haar kind verliest, met hun woede tegen onrecht in hun nooit eindigend gevecht tegen alles wat kwaad genoemd kan worden.
- Zoals de leek Pang het uitdrukt: Hoe wonderbaarlijk en ontzagwekkend, ik put water en draag brandhout.

Aantal kenmerken van de Gandavyuha

Het fundamentele inzicht van de Gandavyuha is de wederzijdse doordringbaarheid:

- elk individu reflecteert het algemene, het alomvattende, het universele
- elk individu is zichzelf vanwege alle andere individuen

Dit vormt het netwerk van wederzijdse relaties = wederzijdse doordringbaarheid

Bodhisattva 's destilleren uit het leven en de geloftes van Samantabhadra dat ze:

- ongebonden zijn omdat je in staat bent je uit te strekken tot in alle Boeddha werelden

- zich manifesteren in ontelbare lichamen want ze zijn overal waar de Boeddha's zijn
- een onbezoedelde blik hebben want ze zien de miraculeuze transformaties van alle Boeddha's

Proces van verlichting bestaat uit twee stappen

- verlangen naar verlichting ten behoeve van de ander
- daardoor de verlichting bereiken

Zoals uitgedrukt in de Gandavyuha:

- opwekken van het verlangen naar ontwaken onder leiding van Manjusri
- leren praktiseren van de prajna paramita onder leiding van Samantabhadra

Niet als persoonlijk stap. De gehele gemeenschap wordt erdoor verlicht. De gehele schepping verlangt naar bevrijding van onwetendheid.

Dit verlangen komt voort uit

- een liefhebbend hart - Maha Karuna citta
- een compassievol hart - Maha Maitri citta
- hartsverlangen anderen gelukkig te maken en andere voordeel te doen
- een sympathiek hart zonder beletsels
- een hart dat het hele universum omvat en oneindig is als het universum
- een hart dat alziend, puur en vol wijsheid is

Voor het opwekken van dit verlangen is het belangrijk je te omgeven met goede vrienden, hun goodwill en assistentie zijn krachtige hulpmiddelen in het opwekken van dat verlangen.

De hele gedachtegang achter de wederzijdse doordringbaarheid is eigenlijk niets anders dan een uitbarsting van levensenergie, de Bodhicitta die oprijst uit de Maha Karuna, het liefhebbend hart, zonder dat is er geen boeddhisme. Het is gericht op alle levende wezens. het is een persoonlijke ervaring. Het ontwaken is een religieuze beleving voorbij alle dualisme (daar waar Mara niet kan komen).

Bodhicitta is meer dan liefde. Het is een concreet verenigd lichaam van de realisatie van Wijsheid (Prajna) en Mededogen/Liefde (Karuna). In je hart (citta) zijn ze beiden aan het werk.

Prajna paramitra hridaya – de Hart sutra

Hridaya betekent de kern, het hart dus van de prajna paramita, de absolute wijsheid, de wijsheid voorbij alle wijsheid.

De sutra is uitzonderlijk in de verzameling van prajna paramita sutra's omdat ze:

- de spirituele weg van Avolokitesvara/Kuan Yin in de vorm van een betoog gericht aan Sariputra beschrijft
- een mantram bevat (een formule die door steeds te herhalen wonderen kan bewerkstelligen) die als het ware de conclusie van dat betoog geeft: gate gate paragate, parasamgate, bodhi swaha

Op het eerste gezicht lijkt het pure negatie, alles wordt ontkent, op het eind van deze negaties lijkt het of er niets over blijft. En er niets meer te bereiken is. Deze via negativa leidt tot een affirmatie genaamd: Verlichting. “de hoogste verlichting volkomen ervaren”.

Waarom daarna nog een “mystieke formule toegevoegd? Die afbreuk lijkt te doen aan de affirmatie.

De vertaling van de mantram is:

- Oh Wijsheid, Gegaan, gegaan, gegaan naar de andere oever, geland bij de ander oever! Gezegend! (volgens DT Suzuki)
- Gegaan, gegaan, voorbijgegaan, en met alles samen zelfs voorbijgegaan aan het voorbijgaan. Ontwaakt zijn! (volgens Ton)

Moet deze formule als een mirakel de verlichting bewerkstelligen?

Waarom is dit de meest geciteerde sutra in Ch'an? Waarom juist hier waar een serie van negaties uitmondt in deze exclamatie.

Toen Hsuan-chuang (ca. 602-664), de vertaler van o.a. deze sutra, naar India op pelgimage ging, raadde Kuan Yin, in de gedaante van een zieke monnik, hem aan juist deze sutra volledig te citeren (niet alleen de mantram) als hij moeilijkheden zou ondervinden. Welke raad hij trouw opvolgde.

Maar hier gaat het om het voorkomen van fysieke problemen en niet zozeer om de geest te laten ontwaken tot zich zelf.

Zou de mantram een soort initiatie, geheim taal, soort Koan, uitdrukken?

Misschien, maar de vraag is of er een relatie is tussen de algemene boodschap van de serie negaties, die uitmondt in de affirmatie enerzijds, en de mantram anderzijds.

In de ontwikkeling van de prajna paramita literatuur heb je enerzijds een enorme expansie tot sutra's van 100.000 verzen en anderzijds de inkrimping tot 1 pagina, zoals deze hridaya. Naast deze inkrimping gebeurt er nog meer in deze tekst, ze wordt een psychologisch document van de wijsheidservaring zelf, de mantram

verandert de aard van de samenvatting. Blijkbaar zagen de Ch'anmeesters meer dan alleen de wondere werking van Hsuan, juist omdat zij ervaring plaatsen voor filosofie.

Het begin van de sutra kan gezien worden als een Koan die elke intellectuele interpretatie ondermijnd en na vele negaties lijken we beland in nietsheid, maar nietsheid is nog steeds een intellectueel concept, een gedachte object. Maar dan wordt een toestand van de Geest voorgehouden "Vrij van grenzen kent de boddhisattva ook geen angst, maakt al het valse ongedaan en bereikt zo het verwijlen in Nirwana".

Maar dan nog is Avlokitesvara/Kuan Yin er nog niet. Pas als uit het allerbinnenste, het hart zelf, "het woord dat waar is, niet meer vertekend door illusie, het woord dat uit het hart komt" geperst wordt, dan is daar de bevrijding "Gate, gate, paragate, parasamgate, bodhi svaha. Hij/zij, de boddhisattva van het mededogen, zit daar op de bodem, totaal uitgeput, en toch moest hij/zij, zittende op de top van de paal een finale sprong maken. Hij/zij hervond zichzelf aan de andere oever. Die tegelijkertijd deze oever is. Oneindig onderweg is hij/zij altijd thuis geweest. De sutra geeft een religieuze ervaring weer van de affirmatie als uitkomst van deze finale sprong.

Verlichting wordt van een intellectuele ervaring een religieuze ervaring.

Tathagate, de wereld zoals die is, op deze over, is Parasamgate, de wereld aan de andere over.

De dynamiek van het gate, gate, die de bevrijding van de boddhisattva van het mededogen uitdrukt, hangt rechtstreeks samen met de meest centrale gelofte van de Mahayana, de eerste gelofte: "Hoe talloos de levende wezens ook zijn, ik beloof ze allen te bevrijden".

In mijn (TJ) woorden:

Dat er bevrijding voor iedereen is, dat we met elkaar verbonden zijn, dat er wederzijdse doordringbaarheid is, dat alles voorkomt uit een groot liefdevol hart, dat de leegheid ruimte biedt om de ander te ontmoeten is voor mij de essentie van de Avatamsaka en de hart sutra, wat door de aardsheid van Ch'an zo helder gemaakt.

DT Suzuki drukt het als volgt uit:

De boddhisattva weigert zich te identificeren met het absolute. Want deze identificatie stopt het kloppen van zijn hart, dat verbonden is met de wereld van unieke verschijningen. Zijn ene oog ziet de absolute puurheid (sunyata) maar zijn andere oog ziet de wereld van onverschilligheid en lijden. Wijsheid (prajna) is het verenigen van het zien en het voelen. Het is de aarde die de andere "deugden" (paramita's) mogelijk maakt.

Ton Lathouwers drukt het als volgt uit (teisho 12-7-2011):

Ook in onze tijd is er het stollen en zijn er impasses in het boeddhisme. Bijvoorbeeld dat het vooral een taal van mannen geweest is en hoe nodig het is dat vrouwen hun stem laten horen. En hoe belangrijk het is ook de diepte van de geschiedenis te leren ontdekken, juist in deze tijd vol onzekerheden en angst. Dat je vanuit die diepe ervaring, die nooit uit te drukken is, ervaart hoe grenzeloos alles mogelijk is.

Daarom staat in de hart sutra: er zijn geen grenzen, en vrij van grenzen is er geen angst. Als er een grens is, is er angst: wat is er voorbij die grens, een zwart gat? Leegte in negatieve zin? Nee, het is leegte in volle zin, maar laat het gestructureerde los, hoe moeilijk dat ook is, hoe lang dat ook duurt.

De hart sutra drukt uit dat het gaat om de opheffing van alle lijden, ook al lijkt dit onmogelijk, vandaar die woorden geen grenzen, en geen angst. Doe die stap, ieder op zijn manier, alleen maar met vertrouwen en verlangen. En daarin durven vertrouwen. En daarom eindigt de sutra met een juichkreet: Svaha, zoiets als halleluja.